

Sygn. akt II UK 192/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 kwietnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Gudowska

SSA Jolanta Hawryszko

w sprawie z wniosku B.W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w [...]
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 25 kwietnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 27 października 2015 r., sygn. akt III AUa .../15,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 27 października 2015 r., III AUa .../15, Sąd Apelacyjny w [...], w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddziałowi w [...], oddalił apelację wnioskodawcy B.W. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] z dnia 19 marca 2015 r., którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego z dnia 2 lipca 2012 r., odmawiającej przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wobec

niespełnienia przesłanek z art. 12 i 13 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm., dalej ustawa emerytalna).

W stanie faktycznym sprawy wnioskodawca (ur. w dniu 10 lutego 1954 r.), z zawodu stolarz, w okresie od dnia 14 października 2011 r. do dnia 30 czerwca 2012 r. pobierał rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy. Decyzją z dnia 2 lutego 2012 r. wnioskodawcy przyznano świadczenie na okres od dnia 1 lutego 2012 r. do dnia 30 czerwca 2012 r.

Orzeczeniem z dnia 18 września 2012 r. Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania Niepełnosprawności w G. zaliczył wnioskodawcę do znacznego stopnia niepełnosprawności, wskazując jako symbol jej przyczyny 05-R, 11-1, 07-S. Ustalony stopień niepełnosprawności datuje się od dnia 19 lipca 2012 r.

Rozpoznając odwołanie wnioskodawcy od zaskarżonej decyzji, Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłych specjalistów (neurochirurga, chirurga, chirurga-ortopedy, pulmonologa, endokrynologa, laryngologa, okulisty, kardiologa, internisty oraz lekarza specjalisty medycyny pracy), którzy w złożonych opiniach, uzupełnianych w toku postępowania, nie stwierdzili dysfunkcji organizmu w stopniu umożliwiającym orzekanie niezdolności do pracy. Samo istnienie schorzeń nie stanowi przesłanki do orzekania niezdolności do pracy, gdy się uwzględni, że większość z nich może być leczona ambulatoryjnie – okresowo - w ramach zasiłku chorobowego. Również biegli: psycholog i psychiatra, po przeprowadzonym badaniu wnioskodawcy, stwierdzili brak niezdolności do pracy ze względu na stan psychiczny.

Podzielając oceny biegłych, Sąd Okręgowy - powołując art. 61, art. 12 i art. 13 ustawy emerytalnej oraz art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., wskazał, że wnioskodawca nie spełnił podstawowej przesłanki przyznania mu prawa do renty w postaci niezdolności do pracy i w konsekwencji uznał odwołanie wnioskodawcy za niezasadne. Sąd wskazał także, że biegli w swoich opiniach uzupełniających wielokrotnie ustosunkowywali się do podnoszonych przez wnioskodawcę zastrzeżeń, jak i przedkładanej przez niego dokumentacji medycznej, która nie stanowiła podstawy do zmiany ostatecznej opinii. Sąd pierwszej instancji wskazał również, że orzeczenie o stopniu niepełnosprawności, nawet znacznym, nie jest

równoznaczne z niezdolnością do pracy jako przesłance prawa do renty z ustawy emerytalnej, dlatego przedstawione przez wnioskodawcę orzeczenie z dnia 18 września 2012 r. Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w G., nie miało wpływu na wydaną przez biegłych opinię i nie może stanowić podstawy do uznania wnioskodawcy za niezdolnego do pracy.

Apelację wnioskodawcy oddalono zaskarżonym wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 27 października 2015 r. W ocenie Sądu drugiej instancji, Sąd Okręgowy przeprowadził wyczerpujące postępowanie dowodowe, a zebrany materiał poddał wszechstronnej ocenie z zachowaniem granic swobodnej oceny dowodów, przewidzianej przez art. 233 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny pominął - na podstawie art. 381 k.p.c., zgłoszone wnioski dowodowe, stwierdzając że wnioskodawca mógł je powołać już przed Sądem pierwszej instancji (dokumentacja medyczna dotyczy okresu od czerwca 2011 r. do stycznia 2015 r., a więc okresu przed wydaniem przez Sąd Okręgowy zaskarżonego wyroku). Jednocześnie w ocenie Sądu drugiej instancji, uznanie wnioskodawcy za osobę częściowo niezdolną do pracy i przyznanie mu z tego tytułu prawa do renty od dnia 1 kwietnia 2015 r., wobec uznania go za osobę niezdolną do pracy przed dniem 31 grudnia 2013 r., także nie podważa opinii biegłych, zgodnie z którymi w dniu wydania zaskarżonej decyzji wnioskodawca nie był całkowicie ani częściowo niezdolny do pracy.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 57 ust. 1 ustawy emerytalnej poprzez jego niezastosowanie i uznanie, że wnioskodawca nie jest osobą niezdolną do pracy oraz art. 100 ust. 1 w związku z art. 12 ustawy emerytalnej poprzez pominięcie okoliczności, że prawo do renty powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, a stan zdrowia wnioskodawcy uległ znacznemu pogorszeniu w trakcie postępowania sądowego. Pełnomocnik wnioskodawcy zarzucił także naruszenie przepisów postępowania, - art. 477¹⁷ § 4 k.p.c. (jak się wydaje zarzut dotyczył naruszenia art. 477¹⁴) w związku z art. 382 k.p.c. oraz art. 227 k.p.c., wskazując że uchybienia te mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy. W oparciu o te zarzuty

wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę tylko w granicach podstawy i wskazanego zarzutu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Związany jest też ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Wstępnie trzeba zauważyć, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (art. 477⁹ i art. 477¹⁴ k.p.c.) i w tym tylko zakresie podlega ona kontroli sądu zarówno pod względem jej formalnej poprawności jak i merytorycznej zasadności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2008 r., II UZ 43/07, LEX nr 442809 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 2010 r., III UK 75/09, OSNP 2011 nr 15-16, poz. 215). W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. np. postanowienie z dnia 18 października 2016 r., I UK 490/15 – niepublikowane) przyjmuje się, że postępowanie sądowe, ma na celu kontrolę prawidłowości zaskarżonej decyzji, w związku z czym może je wszcząć wyłącznie odwołanie od decyzji wydanej bądź w wyniku rozpoznania wniosku, bądź z urzędu. Niedopuszczalne jest natomiast rozstrzyganie przez sąd, niejako w zastępstwie organu rentowego, wniosków zgłoszonych w toku postępowania odwoławczego, które nie były przedmiotem decyzji tego organu. Inaczej mówiąc, w sprawach tych sąd rozstrzyga o prawidłowości zaskarżonej decyzji, w granicach jej treści i przedmiotu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 2011 r., III UZ 1/11, LEX nr 846597 i orzeczenia w nim powołane). Ugruntowane jest też stanowisko, że w postępowaniu sądowym sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, które ma charakter odwoławczy i kontrolny, postępowanie dowodowe ogranicza się do sprawdzenia zgodności z prawem decyzji wydanej przez organ rentowy. Badanie takie jest możliwe tylko przy uwzględnieniu stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydania decyzji, a więc w chwili ustalania prawa do świadczenia przez organ rentowy (por. niepublikowane wyroki Sądu Najwyższego z

dnia 13 września 2005 r., I UK 382/04; z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 152/04 i z dnia 5 sierpnia 2008 r., I UK 20/08 oraz z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97, OSNAPiUS 1999 nr 5, poz. 181; z dnia 3 grudnia 1998 r., II UKN 341/98, OSNAPiUS 2000 nr 2, poz. 72; z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005 nr 3, poz. 43; z dnia 12 stycznia 2005 r., I UK 93/04, OSNP 2005 nr 16, poz. 254 i z dnia 2 sierpnia 2007 r., III UK 25/07, OSNP 2008 nr 19-20, poz. 293). Należy także podkreślić, że ujawniona w trakcie postępowania sądowego zmiana stanu zdrowia ubezpieczonego, jako przesłanki prawa, nie może prowadzić do uznania kontrolowanej decyzji za wadliwą i do jej zmiany.

W ocenie Sądu Najwyższego analizę prawidłowości zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia rozpocząć wypada od przypomnienia, że wnioskodawca wywodzi swoje roszczenia rentowe z przepisu art. 57 ust. 1 ustawy emerytalnej, który wśród przesłanek nabycia prawa do tego świadczenia wymienia stwierdzenie niezdolności do pracy. Samo pojęcie niezdolności do pracy i jej rodzaje (wraz z przesłankami orzekania o niej) zdefiniowane zostały w art. 12 oraz art. 13 tego aktu. W myśl pierwszego z powołanych przepisów, niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania tej zdolności po przekwalifikowaniu, przy czym niezdolność jest całkowita, gdy oznacza utratę możliwości wykonywania jakiejkolwiek pracy, tj. w innych warunkach niż specjalnie stworzone na stanowisku pracy odpowiednio przystosowanym do stopnia i charakteru naruszenia sprawności organizmu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2000 r., II UKN 134/00, OSNAPiUS 2002 nr 15, poz. 359) i częściowa, gdy ogranicza się do utraty w znacznym stopniu zdolności do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji. Ustawodawca odróżnia zatem dwa aspekty niezdolności do pracy, tj. ekonomiczny (obiektywne pozbawienie danej osoby możliwości zarobkowania w drodze wykonywania jakiejkolwiek pracy lub pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji) oraz biologiczny (stan organizmu dotkniętego schorzeniem naruszającym jego sprawność). Dopiero koniunkcja tych dwóch elementów pozwala na uznanie danej osoby za niezdolną do pracy. W konsekwencji nie oznacza niezdolności do pracy niemożność wykonywania zatrudnienia spowodowana innymi przyczynami niż naruszenie sprawności

organizmu i odwrotnie - nie jest ową niezdolnością biologiczny stan kalectwa lub choroby nieimplikujący wskazanych wyłączeń lub ograniczeń w świadczeniu pracy (tak m.in. w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 2004 r., II UK 167/03, OSNP 2004 nr 18, poz. 320, z dnia 14 czerwca 2005 r., I UK 278/04, LEX nr 375618; z dnia 18 maja 2006 r., II UK 156/05, LEX nr 1001299; z dnia 3 grudnia 2008 r., I UK 54/08, LEX nr 1001284; z dnia 8 czerwca 2010 r., II UK 399/09, LEX nr 611421 i z dnia 24 sierpnia 2010 r., I UK 64/10, LEX nr 653663).

Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przy ocenie stopnia i przewidywanego okresu niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy uwzględnia się:

- 1) stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji;
- 2) możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne.

Ostateczna konkluzja na temat tego, czy ubezpieczony jest, czy nie jest zdolny do pracy, musi więc uwzględniać – poza naruszeniem sprawności organizmu – także inne, wymienione w przepisie elementy. Decydujące znaczenie dla prawidłowego zastosowania przez Sądy orzekające w rozpoznawanej sprawie prawa materialnego miało dokonanie niezbędnych ustaleń faktycznych, a ściślej wyjaśnienie, czy wnioskodawca jest osobą niezdolną do pracy. Ustalenie tej okoliczności wymagało zaś wiadomości specjalnych w rozumieniu art. 278 § 1 k.p.c. Skarżący nie zakwestionował w sposób przewidziany prawem ustaleń faktycznych Sądu, co oznacza, że ustalenia te (w tym stwierdzające brak niezdolności do pracy) są wiążące dla Sądu Najwyższego. Ogólnie w związku z tym trzeba przypomnieć, że w judykaturze akcentuje się konieczność zasięgnięcia w sporach o rentę z tytułu niezdolności do pracy opinii biegłych lekarzy specjalności właściwych do oceny stanu zdrowia ubezpieczonych z punktu widzenia możliwości wykonywania zatrudnienia (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2007 r., I UK 304/06, LEX nr 898844; z dnia 8 maja 2008 r., I UK 356/07, OSNP 2009 nr 17-18, poz. 234; z dnia 5 czerwca 2008 r., III UK 9/08, LEX nr 494139; z dnia 3 września 2009 r.,

III UK 30/09, LEX nr 537018; z dnia 15 września 2009 r., II UK 1/09, LEX nr 574538; z dnia 13 października 2009 r., II UK 106/09, LEX nr 558589; z dnia 12 stycznia 2010 r., I UK 204/09, LEX nr 577813). Wynikające z powołanego przepisu ograniczenie samodzielności sądu w zakresie dokonywania ustaleń wymagających wiadomości specjalnych obejmuje w sprawie o rentę ocenę etiologii, aktualnego stopnia nasilenia diagnozowanych u wnioskodawcy schorzeń, ich wzajemnych powiązań i wpływu na możliwość świadczenia pracy zarobkowej. Sąd nie ma też kompetencji do samodzielnego ustalenia, że równoczesne występowanie u ubezpieczonego licznych schorzeń nie powoduje jego niezdolności do pracy tylko z tej przyczyny, że schorzenia te nie są obecnie na tyle zaawansowane, aby każde z nich oceniane z osobna stanowiło podstawę do przyjęcia owej niezdolności (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2011 r., I UK 29/11, LEX nr 1026622). Konieczna jest więc stanowcza konkluzja sądu rozstrzygającego sprawę, że „suma” stwierdzonych u ubezpieczonego schorzeń, ich natężenie i wzajemne oddziaływanie, powoduje skutek (bądź nie powoduje takiego skutku) w postaci niezdolności do pracy. Do kompleksowej oceny stanu zdrowia osoby cierpiącej na wiele schorzeń niezbędne jest zasięgnięcie łącznej opinii lekarzy właściwych dla tych schorzeń specjalności (art. 285 § 2 k.p.c.) albo zasięgnięcie opinii innego (kolejnego) biegłego (lub innych biegłych – art. 286 k.p.c.) – na przykład specjalisty z zakresu medycyny pracy – który po przeanalizowaniu dotychczas wydanych opinii biegłych, i opierając się na ich wnioskach, wydałby całościową ocenę stanu zdrowia strony i jej zdolności do pracy. Taki sposób interpretacji art. 285 § 2 k.p.c. i art. 286 k.p.c. jest utrwalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wielokrotnie podkreślał integralność organizmu ludzkiego i potrzebę wszechstronnej, kompleksowej oceny stanu zdrowia ubezpieczonego, uznając za niewystarczające wycinkowe, ograniczone do poszczególnych organów lub funkcji, badanie sprawności organizmu (por. np. wyroki z dnia 7 kwietnia 1994 r., II URN 12/94, OSNAPiUS 1994 nr 4, poz. 71, z dnia 3 października 1997 r., II UKN 288/97, OSNAPiUS 1998 nr 15, poz. 459 oraz z dnia 21 maja 2009 r., I UK 3/09, LEX nr 509029).

W rozpatrywanej sprawie, dla ustalenia stanu zdrowia wnioskodawcy powołano szereg biegłych o specjalnościach właściwych dla schorzeń na jakie

uskarżał się wnioskodawca. W sporządzonych opiniach oraz opiniach uzupełniających, wskazano, że wnioskodawca nie jest osobą częściowo lub całkowicie niezdolną do pracy, co uwzględniając Sąd Apelacyjny trafnie uznał, że wnioskodawca nie spełnił przesłanek warunkujących przyznanie dochodzonego świadczenia.

Gdy więc zarzuty skargi okazały się nieuzasadnione, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

kc